

ECATERINA BURMISTROVA
MIHAIL BURMISTROV

Și la bine, și la greu

Îndrumări pentru o căsnicie fericită

Traducere din limba rusă
Adrian Tănăsescu-Vlas

editura
Σοφία

București

Introducere

Deși Lev Tolstoi scria: „Toate familiile ferice seamănă între ele, fiecare familie nefericită este nefericită în felul său”, în realitate și nefericirile familiale sunt destul de omogene – însă experiența literaturii universale tocmai aceasta este: descrierea greutăților și necazurilor e mai interesantă și mai accesibilă. Nu degeaba viața de familie li se pare multora în primul rând un „câmp al problemelor”. În consecință, raportul dintre cantitatea materialelor cu caracter critic la adresa familiei și cea a materialelor despre căsnicia fericită e unul foarte inegal. E mai ușor să descrii probleme decât viața împăcată și tihnită. O altă extremă binecunoscută tuturor este „*glamour*-ul familial”, nesfârșitele poze atrăgătoare din reviste și din rețelele de socializare, în care cupluri frumoase și tinere (sau care se țin bine), câteodată cu copii plini de farmec, sunt fotografiate în interioare rafinate, în mijlocul unor gră-

dini superbe sau pe malul mării. Asta creează în societate un puternic fond de așteptare a vieții de familie ideale, în care totul trebuie să fie superb și lipsit de probleme. Ambele extreme nu oferă mare lucru pentru cunoașterea adevăratului sens al vieții de familie. Să citești la nesfârșit despre crizele și greutățile căsniciei este foarte obositor. Pe de altă parte, și să te uiți întruna la poze frumoase, comparându-le cu viața ta deloc ușoară, până la urmă te plictisești. Calea familiei este o cale grea, dar ea există totuși nu ca dintr-o problemă să cazi în alta, dintr-un chin în altul. Și nici ca să năzuiești mereu spre imagini de o frumusețe ideală. Ea este orientată spre atingerea unei stări lăuntrice care poate servi drept scop și justificare a tuturor eforturilor.

Familia are o dezvoltare foarte complicată, interesantă și câteodată neprevăzută. La începutul relației, totul se desfășoară de la sine, și asta e destul de frumos ca cei doi să vrea să fie împreună, să fie o familie. Pe urmă însă uite că se întâmplă în multe feluri. Perioada inițială, de „bomboane și buchete”, este o preînchipuire a familiei reușite. Este o schiță de casă, un vis despre casă, dar încă nu e casa însăși.

Splendoarea perioadei romantice nu e fără sfârșit, și când se termină multe cupluri percep asta ca pe o încheiere a dragostei. Or, tocmai

atunci în dragostea soților vine stadiul următor – poate nu atât de radios (mai ales în manifestările exterioare), dar foarte cuprinzător și important.

Este potrivită aici următoarea metaforă: în perioada inițială, a idealizării relației, omul iubit este văzut ca icoană. Tocmai aceasta este viziunea care undeva, în adâncul sufletului, se păstrează și poate ajuta la depășirea tuturor dificultăților căsniciei.

Cu timpul, icoana se întunecă, vine conștiința faptului că omul extraordinar de lângă tine are însușirile unui om obișnuit – și, treptat, de-a lungul anilor de viață în comun, icoana devine fotografie. O vreme se vede portretul real, dar și acesta se schimbă repede: descoperi că celălalt își bagă ciorapii sub pat, sau fierbe prea mult fasolea, sau vorbește pe un ton certăreț. Și, una peste alta, nu este chiar așa de inteligent și tandru.

Fotografia de calitate, realizată profesionist, se transformă cu timpul într-o poză făcută neglijent, în pripă, cu rezoluție slabă, de un amator. În consecință, fotografia începe să semene a caricatură, câteodată mușcătoare și răutăcioasă. Depășirea unei asemenea percepții este o sarcină foarte grea. De obicei, cu mari eforturi și „în regim manual”, soții se învață iarăși să bage de seamă unul la celălalt nu numai neajunsurile, ci și părțile bune, și dacă ei reușesc să facă asta, ca-

ricatura se transformă iarăși în fotografie – iar apoi, poate, în icoană), și cuplul familial ajunge iarăși la viziunea iconică reciprocă.

Aceasta este o metaforă a felului cum pot să se dezvolte relațiile familiale – dacă, bineînțeles, soții nu consideră că fericirea familială e dăruită la pachet, din capul locului, împreună cu verigheta și cununia. În poveștile noastre, de obicei totul se termină prin cununie, după care „au trăit fericiți până la adânci bătrâneți și au murit în aceeași zi” – dar poveștile trec sub tăcere felul cum au trăit cei doi anii aceștia îndelungați.

Noi am vrea să urmărim calea relației dintre bărbat și femeie de la zămislirea ei până la etapa de căsnicie matură, conștientă. Această cale nu seamănă a poveste, dar este plină de adâncă nouă și bucurie. Cum se ajunge la această bucurie? Cum să facem ca, atunci când ne lovim de inevitabilele încercări pe această cale, să nu ne pierdem dragostea? Despre aceasta vom și vorbi.

În așteptarea întâlnirii

Mihail: Pentru tineri, un moment foarte important este ceea ce eu numesc „stația de troleibuz”. Te miști, și uite că apare un punct unde trebuie să alegi – îți vine deodată înțelegerea faptului că aici e stația ta. În viață este posibil să ai doar câteva puncte de felul acesta, și poți să te dai jos, dar poți să și rămâi în troleibuz. Pe urmă, între stații, poți sări din mers, însă urmările vor fi corespunzătoare. Mie mi se pare că, pentru oamenii aflați în situația de căutare, de anticipare, e foarte important să aibă o atenție și sensibilitate crescute, pentru a nu scăpa momentul când trebuie să se „dea jos din troleibuz”.

N-am în vedere aici aprinderea romantică, pasiunea, atracția, intimitatea fizică. Acestea sunt lucruri de alt ordin. Pe ele nu construiești o căsnicie. Sentimentul că „aici e stația” este cu totul altul – el e, s-ar putea spune, nepătimăș. Este un sentiment al împlinirii destinului, un fior.

Nu orice cotitură din viață, orice întâlnire, orice alegere devine astfel de oprire. Numai atenția lăuntrică și concentrarea pot fi de ajutor. La tine-rețe, atenția omului este foarte frecvent distrasă de cu totul alte lucruri, și asta îl încurcă.

Trăim în situația de a face alegeri, și în consecință se întâmplă câteodată lucruri ireversibile. Nu ne putem întoarce la nici una dintre aceste „stații”. Nu-i ca la magazin, unde te duci iar și cauți pe raft marfa pe care ai uitat s-o cumperi. Nu: așa ceva este imposibil. De aceea, aici sunt importante tensiunea, o anumită subtilitate a simțului lăuntric – dar asta nu te învață nimeni, la nici o școală. Omul intră adesea în contact cu lucruri ce nu se află în sfera controlului său, cu linia vieții, ce reprezintă cu mult mai mult decât existența lui particulară. Unul dintre momentele acestea este zămisirea familiei. Fiecare reflectează asupra tainicei întâlniri: de ce s-a săvârșit? De ce tocmai acest om, de ce tocmai această situație? Este important, fiindcă momentul când se „înnoadă” legătura, momentul începutului rămâne și într-un anumit fel este prezent de-a lungul întregii vieți de familie.

Noi avem niște rude îndepărtate care au trăit împreună peste cincizeci de ani. El s-a născut în 1931, ea – în 1937. Când povestesc cum s-au cunoscut – asta era prin anii '60 –, în acești oameni

de vârstă înaintată începe să se aprindă un foc aparte. El era marinar, proaspăt ieșit din școală, ea pur și simplu mergea pe faleză. S-au întâlnit, și această întâlnire le-a definit întreaga viață. Istoria ei – povestită, bineînțeles, de un milion de ori – poartă totuși de fiecare dată ecoul unei melodii minunate, dacă îmi e îngăduit să spun așa. Se vede că, într-adevăr, ei duc cu sine prin ani situația acestei întâlniri, și ea rămâne prezentă în viața lor. Se poate spune că într-un anumit fel ei continuă să se întâlnească. Așteptarea întâlnirii este adeseori prezentă într-un mod destul de caricatural: fata așteaptă prințul în Mercedes alb, iar el nu vine. Sau un băiat caută prințesa preafrumoasă. Și totuși, așteptarea momentului când „ai dat de EL/EA”, așteptarea „semnalului de avertizare”, este dincolo de alegerile, calculele, concepțiile noastre particulare despre ce-i bine și ce-i rău, despre cine-i frumos și cine-i urât, demn sau nedemn.

Ecaterina: Tinerii sunt acum foarte raționali și pot scăpa momentul alegerii. Întrucât calculul dă la o parte intuiția. Iar familia nu este un domeniu al înțelegerii raționale. Desigur, e foarte util să știm și să folosim anumite lucruri de ordin rațional, dar acest punct din spațiu are, în ansamblu, cu totul altă logică. Am auzit de multe ori povestiri despre posibilități ratate, când

după ani și chiar decenii oamenii își aminteau: „EL era, dar eu atunci nu mi-am dat seama”, sau: „EA era, dar eu...”. Omul ține minte acea posibilitate, revine asupra ei și pricepe că viața lui a luat-o pe alt făgaș decât trebuia, simte că i-a scăpat o cotitură importantă.

Generația noastră se căsătorește devreme – și uite că acum copiii, făcându-se mari, întreabă: „Dar voi, când vă căsătoreți, cum plănuiați viața? La ce vă gândeați?” Da, noi nu avem palate și nici iahturi. Noi ne gândeam la alte lucruri, și anume: „Cu omul ăsta o să-mi fie bine.” Cauza este, poate, aceea că noi am nimerit vremea perestroikăi, când totul se dăduse peste cap și, pur și simplu, nu mai puteai să faci vreun calcul sau plan pe termen lung. Pe când acum este o generație de „logicieni”. Copiii noștri vor un viitor garantat. Și ce capcane îi așteaptă în cale, nu se știe.

Și a fi părinte este ceva cu totul irațional. Neavând copii, omul poate trăi după bunul plac, poate face ceea ce vrea. Devenind părinte, el dobândește o maximă nelibertate, ca să zic așa, și asta pe termen foarte lung: el își dă copiilor cele mai bune, cele mai frumoase, cele mai fertile decenii din viața sa. Se îngrijește de copil nu numai fizic, ci și sufletește. Păi, care e aici câștigul? La început, cu copilul nu poți să stai de vorbă, pe urmă mama nu-l mai interesează, pe urmă are

deja familia sa. Și totuși, soții vor să aibă copii. Câteodată, ce nu sunt gata să facă pentru asta! Uneori se naște un copil cu alergii alimentare, și mama se trezește legată de casă pentru mulți ani. Ea nu se poate duce la muncă, fiindcă gătește o mâncare pe care nimeni nu o mai gătește altui copil. Și asta este încă o situație destul de obișnuită. Asta nici măcar nu se consideră faptă de eroism, deși chiar e o faptă de eroism.

A fi părinte este ceva imposibil de explicat prin logica pământească: e un domeniu al relațiilor sufletești, emoționale, este o altă dimensiune.

Uimitor cât de mult timp îi ia omului să crească: minimum optsprezece-douăzeci de ani. În consecință, toată umplerea lui cu conținut launtric are loc în familie; și, de regulă, apropiindu-se de vârsta mijlocie, oamenii încep să înțeleagă: „Aha, asta e bunica mea în mine, asta e mama, iar asta-i educatoarea de la grădiniță” – și aceasta din urmă s-a „încărcat” în el, deoarece copiii absorb tot.

Din copil crește o personalitate absolut independentă, cu calitățile și cu alegerile sale. El își păstrează legăturile cu părinții, și totodată există indispensabila necesitate a separării. El crește după o lege pe care nu noi am inventat-o. Noi putem depune eforturi enorme, însă oricum toa-

te o să meargă nu cum vrem noi, ci după planul individual al lui Dumnezeu cu privire la omul respectiv. Părinții cu mulți copii știu bine asta: ei au trecut deja perioada „o să-i trasez calea copilului” și au înțeles că o cale fără cotituri tot nu o să le iasă.

Un exemplu banal: în familie s-a născut cel dintâi copil. Acesta plânge mult, părinții nici nu apucă să facă și ei un duș cum trebuie și să mănânce omenește. Aceasta este una dintre primele situații când nu poți face nimic. Îi poți aplica celui mic toate recomandările cunoscute, dar el tot nu adoarme.

Există sindromul de tristă faimă al „copilului zgâlțâit”, când mama nu reușește să depășească această primă barieră și îl zgâlțâie pe copil ca o apucată. Mai devreme sau mai târziu vine însă înțelegerea faptului că a-l adormi pe copil nu ne stă în putere. Și asta nu e o înfrângere, ci numai acceptarea unui fapt. Pur și simplu nu există telecomandă cu buton de pornire/oprire a copilului.

Mihail: Aici își găsește aplicare conceptul de slujire. Acesta descrie foarte exact situația când omul se află în starea de executant. Ceva se petrece, se săvârșește. Noi suntem participanți ai acestei mișcări – și actori, desigur, însă actori ce parcă ar fi duși de val: rolul principal aparține torentului.